

РОЗДІЛ 2

ПОВІТРЯНЕ ПРАВО: ЗАКОННІСТЬ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

Вступ

Соціальний та економічний розвиток людства закономірно сприяє зростанню обсягів інформаційного спілкування та швидкості прийняття рішень, а також скороченню часу на переміщення людини в просторі. Потреби праці та пізнавальної діяльності спонукають до переміщення на великі відстані впродовж короткого часу, що стає можливим лише завдяки використанню засобів авіації. Невпинно зростають обсяги перевезень цивільною авіацією, збільшується використання повітряного простору і підвищується його інтенсивність. І чим далі, тим більшого значення набувають питання безпеки польотів. Країни, авіакомпанії та міжнародне суспільство багато зробили для зниження втрат, зумовлених застосуванням авіації, проте кількість авіаційних пригод, під час яких гинуть люди і втрачаються матеріальні ресурси, залишається на значному рівні.

Найактуальнішими завданнями в авіаційній галузі залишаються гарантування безпеки польотів, авіаційна безпека, законність в зазначеній сфері та охорона прав людини, які визначаються наступними чинниками:

По-перше, вироблені підходи, які реалізуються сьогодні в галузі цивільної авіації для досягання безпечних польотів, мають забезпечуватися завдяки активному впливу на певні структури та поведінку людей.

По-друге, безпека авіації – це комплексна категорія, що охоплює всі елементи системи "людина-техніка-середовище".

По-третє, забезпечення своєчасного запровадження положень ІКАО та постійний контроль за їх реалізацією в державі.

Відповідно до такого розуміння, в роботі секції перевага надається розвитку та удосконаленню законодавства у сфері цивільної авіації, розгляду проблем забезпечення реалізації основних вимог механізму реалізації прав людини і громадянина; дотриманню принципу законності в сфері цивільної авіації; забезпеченню умов для провадження діяльності України в ІКАО та інших міжнародних організаціях тощо.

УДК 342.9:629.73(043.2)

Гордєєв В.В.,
к.ю.н., доцент,
Юридичний факультет,
Чернівецький національний університет
ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

РЕАЛІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ НОРМ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В СПРАВАХ ЗА ПОЗОВАМИ ДО СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В ГАЛУЗІ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ

Правові норми в повітряному праві існують для того, щоб регулювати суспільні відносини, цілеспрямовано впливати на дії людей, спонукаючи їх поводитися у визначеному законом порядку. Через поведінку учасників суспільних відносин можна домогтися тих результатів, яких хоче досягти законодавець, створюючи правові норми. Регулятивна роль права не може здійснюватися лише шляхом видання нормативно-правових актів без зусиль людей і спеціальних органів, які втілюють їх у життя. Різноманітна діяльність громадян, підприємств, установ та організацій, спрямована на реальне втілення змісту правових норм у суспільних відносинах, а також процес виконання суб'єктами юридичних приписів у їх поведінці, традиційно йменується в юридичній науці реалізацією права.

Динаміка процесуальних правовідносин здійснюється в безперервному вчиненні процесуальних дій на основі реалізації норм процесуального права. Юридичні факти виступають в якості фактичної основи руху процесуальних відносин, визначаючи характер процесуальних дій його учасників. Відбувається поступове накопичення юридичних фактів у фактичних складах, що обумовлюють дії суб'єктів правовідносин. Це визначається тим, що правові наслідки найчастіше настають не у результаті дії одного юридичного факту, а цілої їхньої системи, що отримали в літературі назву фактичних складів [1, с. 95].

Фактичний склад – сукупність юридичних фактів, необхідних і достатніх для настання передбачених законом юридичних наслідків [2, с. 48]. Юридичний факт – це конкретні життєві обставини у формі дії чи події, з якими норми права пов'язують юридичні наслідки, тобто виникнення, зміну чи припинення правовідносин, набуття певних прав і обов'язків [3, с. 1071].

На реалізацію процесуальних норм впливає правове регулювання,

яке засновується на складній взаємодії правових явищ: правової свідомості, принципів права, правових норм, актів їхнього тлумачення і застосування, юридичних фактів, правових відносин, суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, актів реалізації юридичних норм, правової культури, законності і т. ін. Для відображення характеру зв'язків між цими явищами, що виступають як своєрідні засоби (форми) вирішення завдань правового регулювання, висвітлення функціонального призначення кожного з них у цьому процесі, у правознавстві використовується така категорія, як механізм правового регулювання [4, с. 413].

На реалізацію процесуальних норм впливає низка чинників. Крім правового механізму реалізації виділяється соціальний і психологічний, які взаємодіють між собою. Адже учасники процесу живуть не в ізольованому світі і на їх процесуальну діяльність впливають самі різні обставини.

Процес реалізації права виражається в діях людей. На поведінку суб'єктів щодо яких спрямована дія норм, впливають економічні, політичні, організаційні, інформаційні, психологічні, моральні фактори, звички, стереотипи мислення, традиції поведінки у певної соціальної групи або спільноти людей, життєвий досвід, правова культура та свідомість.

Реалізація адміністративних процесуальних норм особами, що беруть участь в адміністративній справі, визначається самими різними чинниками. У тому числі може мати місце затягування процесу, вживаючи допустимі законом засоби захисту (заява необ'рунтованих клопотань про виклик свідків, витребування доказів тощо) або неявка в судові засідання тощо. Можлива так звана процесуальна брехня, тобто повідомлення неправдивих відомостей. Інакше кажучи, в наявності факти зловживання процесуальними правами сторін, тобто здійснення їх сторонами для досягнення цілей, протилежних головному завданню судочинства – захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ.

На реалізацію права суддями впливає безліч обставин. При здавалося б однакових передумовах (один рівень юридичної освіти, однаковий фактичний склад справи тощо) судді інколи виносять суперечливі рішення.

На жаль, існують випадки, коли особи звертаються до суду і з'ясовується, що їм слід в основному "боротися" не з відповідачем, а з суддею за те, щоб його заяву було прийнято своєчасно і провадження у справі було без зволікань відкрито, щоб розгляд справи не відкладався нескінченно довго, щоб рішення було своєчасно і повно викладено і тощо.

Не у повному обсязі виконуються на практиці норми, які зобов'язують суддю розглянути справу у встановлений термін. Так, Чернівецьким окружним адміністративним судом із порушенням двохмісячного строку розгляду справи розглянуто 982 справи, що складає 32, 4% від загальної кількості розглянутих справ (3030).

Інколи перешкодою для реалізації процесуальних норм є і психологічна неготовність багатьох суддів усвідомити себе як носіїв судової влади.

Професія судді є найбільш складною серед юридичних професій. Це пов'язано з необхідністю приймати важливі і відповідальні рішення, визначати долі інших людей. Тому суддя повинен нести високу відповідальність за свої вчинки. Суддя має характеризуватися високими моральними параметрами, прагненням до справедливості. Необхідний індивідуальний підхід до кожної людини, поважне ставлення до її особистості. Правосуддя зачіпає долі багатьох людей. Судити потрібно справедливо, з урахуванням усіх обставин справи. Суддя має бути об'єктивним. Правосвідомість судді багато у чому визначається устоями суспільства, умовами життя людей, традиціями. Також існують певні психологічні особливості при прийнятті рішень складом суду під час колегіального обговорення. Тут слід пам'ятати про такі психологічні явища, як конформізм і сугестія. У будь-якому разі судді піддаються груповій поведінці, впливу лідера [5, с. 180].

Зауважимо, адміністративні справи інколи носять не суто юридичний характер, а мають і значну політичну підоснову. Забезпечити в таких умовах правильну і своєчасну реалізацію як процесуальних, так і матеріальних норм стає все більш складним завданням. Для прикладу, це адміністративні справи, пов'язані з виборчим процесом.

Отже, на реалізацію процесуальних норм впливає низка чинників. Крім правового механізму реалізації виділяється соціальний і психологічний, які взаємодіють між собою, адже учасники процесу живуть не в ізольованому світі і на їх процесуальну діяльність впливають самі різні обставини. Процес реалізації норм адміністративного процесуального права виражається в діях людей. На поведінку суб'єктів щодо яких спрямована дія норм, впливають економічні, політичні, організаційні, інформаційні, психологічні, моральні фактори, звички, стереотипи мис-

лення, традиції поведінки у певної соціальної групи або спільноти людей, життєвий досвід, правова культура та свідомість.

Література:

1. Ярков В.В. Юридические факты в механизме реализации норм гражданского процессуального права : дис. на соиск. учен. степени докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 – гражданское право; семейное право; гражданский процесс; международное частное право / Ярков Владимир Владимирович. – Екатеринбург, 1992. – 523 с.
2. Гордеев В.В. Поняття і зміст фактичного складу / В.В.Гордеев // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наук. праць. Вип. 597: Правознавство. – Чернівці: ЧНУ, 2011. – С. 45-49.
3. Гордеев В.В. Юридичні факти : [міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т.] / Гордеев В.В. – К. : Атіка. – 2011. – Т. 7. – Адміністративно-правове забезпечення поліцейської діяльності. – 1120 с.
4. Загальна теорія держави і права : Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.]; За ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків : Право, 2002. – 432 с.
5. Коновалова В.О. Юридична психологія : Підручник / О.В. Коновалова, В.Ю. Шепітько. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – 240 с.

УДК 342.95(043.2)

Мацелик Т.О.,

к.ю.н., завідувача кафедрою господарсько-правових дисциплін,
Національний університет державної податкової
служби України, м. Ірпінь

СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОЛЬОТІВ: ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ

Безпека польотів відіграє важливе значення, як інтегральна складова ефективного функціонування авіатранспортного комплексу. Досягнення при-йнятого рівня безпеки дозволяє зменшити соціально-економічні збитки від авіаційних подій та інцидентів, запобігти загибелі та травмуванню людей, пошкодженню авіаційних транспортних засобів та інфраструктури, руйнуванню або псуванню вантажів, затримкам в русі, забрудненню навколишнього природного середовища, підвищити конкурентоспроможність вітчизняних авіаперевізників тощо. Саме тому

питання адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення безпеки польотів потребують ґрунтовного дослідження.

Визначаючи адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення безпеки польотів, необхідно завжди враховувати саму природу галузі адміністративного права. Право як особливий регулятор суспільних відносин має досить складну природу. З одного боку, воно є утворенням суспільної свідомості, а з іншого – існує автономно, оскільки виступає для суб'єкта як загальнообов'язковий припис незалежно від його волі та бажання.

Тобто кожен суб'єкт через поширення на нього дії адміністративно-правових норм стає володарем визначеного комплексу прав і обов'язків.

Особа не може самотійно наділити себе правами й обов'язками, ставши суб'єктом адміністративного права, таким вона може бути визнана тільки відповідними нормами права. Як правильно зазначає професор В.К. Колпаков, що, крім інших особливостей, "претендент" набуває статусу суб'єкта адміністративного права тільки в тому випадку, якщо держава, використовуючи адміністративно-правові норми, робить його носієм (власником) прав і обов'язків, які реалізуються останнім у сфері публічного управління [1, с. 80].

Це підтверджує, що галузь права, з огляду на її зміст, дуже впливає на коло суб'єктів адміністративного права. Звідси випливає, що "претендент" на статус суб'єкта адміністративного права за своїми особливостями потенційно здатний бути носієм суб'єктивних прав і обов'язків у сфері публічного управління, адміністративних послуг, відповідальності публічної адміністрації за неправомірні дії або бездіяльність, у сфері притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності, відповідальності суб'єктів суспільства (індивідуальних і колективних) за порушення встановленого публічною адміністрацією порядку і правил.

У сфері забезпечення безпеки польотів основним суб'єктом, якому притаманні функції публічного управління та адміністративних послуг, є Державна авіаційна служба України, яка реалізує державну політику у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору; здійснює державний контроль та нагляд за безпекою цивільної авіації; забезпечує сертифікацію та реєстрацію об'єктів і суб'єктів цивільної авіації та ліцензування авіаційних перевезень. Особливості її адміністративно-правового статусу визначаються чинним положенням та низкою нормативно-правових актів як національного так і міжнародного значення, які діють у сфері повітряного права.